

UTOPIA PER AL MÓN ACTUAL: LA TAULA COMPARTIDA

JON SOBRINO

San Salvador

Amb el canvi de segle és freqüent que ens preguntin per les coses més importants de la nostra vida, de la nostra Església, de la nostra història. Tractant de respondre aquestes preguntes, jo començo habitualment, com ens ensenya sant Ignasi de Loyola en la seva meditació sobre l'encarnació als Exercicis Espirituals, mirant el món. Veig moltes coses, però començaré dient que això s'assembla a la taula «del ric Epuló i el pobre Llätzer». La conclusió és que s'ha de «revertir la història», com deia Ignacio Ellacuría. I l'esperança és que puguem seure en una «altra taula», com volia Jesús. La utopia per a aquest món actual és «la taula compartida».

Dit això, i ja que aquesta Agenda Latinoamericana és «mundial», voldria recordar que el nostre món és doble, però en un sentit precís, i oblidat, en el sentit de dialèctic i conflictiu, d'antagònic i duèlic. Per això, per parlar del nostre món s'han de dir «dues coses»: una al Nord i una altra al Sud, realitats ambdues que no són només ni primàriament geogràfiques, sinó històriques i teològiques. I són, sobretot, realitats que generen pecat (més el Nord que el Sud) i gràcia (més el Sud que el Nord). Potser estem simplificant, però d'alguna manera s'ha de tornar a anomenar històricament què és gràcia i què és pecat.

Vist des d'El Salvador i el tercer món en general, el Nord, els països en abundància, les democràcies industrials, o com sigui que se'ls anomeni, ofereixen una imatge insultant respecte al tercer món. «Un ciutadà d'Estat Units val tant com 50 haitians», diu Mario Benedetti. I es pregunta –per sacsejar una consciència, pel que sembla, insacsejable– «què passaria si un haitià valgués el que valen 50 nord-americans». I aquesta abismal i aberrant diferència no és casual, sinó que, en el fonamental, és producte de l'opressió, d'un procés de depredació del tercer món que va començar, seriosament, amb la vinguda a Amèrica dels europeus. Fa un segle, a Berlín les potències europees també es van repartir Àfrica. I el

1997, a la cimera del G-7 a Denver, els governs de les grans potències, especialment els d'Estat Units i França, van acordar una política comuna per continuar amb aquesta depredació del continent africà. I el secretari de comerç d'Estat Units es queixava que el seu país només es beneficiava del 17% del comerç amb Àfrica.

Això queda pràcticament encobert en la consciència col·lectiva del Nord encara que de vegades se sentin paraules fortes, com aquestes de Joan Pau II a Canadà el 1985: «en el dia del judici els pobles del Sud jutjaran els del Nord». Però tot sembla seguir igual, i ja se n'encarreguen prou els mitjans de comunicació que ens assabentem de tot menys del que és l'essencial del nostre món. Per això creiem imperiosa la necessitat d'un «desvetllament». Paradoxalment, al Nord ha estat molt important l'exigència kantiana de «despertar del son dogmàtic» perquè la ciència i la democràcia fossin possibles. Però aquest mateix Nord encara no ha escoltat l'exigència d'Antonio Montesinos en L'Espanyola, en 1511, de desvetllament d'un altre son: «el son cruel d'inhumanitat». En el tercer diumenge d'advent, davant dels *encomenderos* espanyols, va començar la seva homilia amb aquestes conegudes paraules: «Tots esteu en pecat mortal, en ell viviu i hi morireu». La raó per aquesta acusació tan greu era el maltractament i la mort que infligien als indis. El més important per al nostre propòsit, tanmateix, són les paraules finals: «Aquests, no són homes? No esteu obligats a estimar-los com a vosaltres mateixos? Això no enteneu? Com és que esteu adormits tan profundament en un son tan letàrgic?» Paraules absolutament necessàries també avui, però desateses i encobertes.

El Sud, per la seva banda, per a un cristià remet a la creu, de manera que bé pot ser descrit com «el poble crucificat», citant de nou a Ignacio Ellacuría i a Monsenyor Romero. I si el cristià s'ha enfrontat seriosament amb Crist crucificat i amb el misteri del

serf dolgut que carrega amb els nostres pecats, llavors el Sud ha de ser vist com el producte de les nostres mans i víctima, a qui –per justícia– hem de baixar de la creu. Però ha de ser vist també com a llum, salvació i perdó, coses, totes –escàndol i benaventurança de la fe cristiana–, que amb dificultat es troben al Nord. Dit amb més precisió, el primer món no està «en la línia del serf», i sí que hi està el tercer món; no hi estan les classes riques i opressores i sí que hi estan les classes oprimides... Amb devoció hauriem de mirar el poble crucificat del tercer món.

Tot això ho produeix el Sud pel mer fet d'ésser «el poble crucificat». Però, a més, ofereix una utopia –que la vida i la dignitat siguin possibles–, quan, malgrat tot, manté la seva esperança. I parlem de «mantenir» l'esperança, perquè això és precisament –més que les seves matèries primeres– el que se li vol arrabassar. Amb aquesta esperança el Sud mostra, abans que res, que l'esperança és possible i, per això, que «es pot viure d'una altra manera». Aquesta esperança és la gran amenaça per al Nord, i per això comença avui una batalla perquè no la mantingui. Es vol imposar una geopolítica de desesperança i resignació, i una consciència d'inevitabilitat.

Sense aquesta esperança dels pobres, tanmateix, no hi ha salvació per a la humanitat. El progrés continuarà sent, substancialment, deshumanitzant. L'espècie humana sobreviurà bé, molt bé –encara que el sentit de la vida estigui amenaçat– en uns pocs, però morirà la mort de la gana o de l'exclusió en els molts. I res de taula compartida. Per això és crucial «mantenir l'esperança dels pobres».

No serà el que acabem de dir exageració, simplisme o derrotisme? Si és així, s'han de llimar les exageracions i completar el que s'ha dit amb altres coses de les quals avui tant es presumeix: globalització, poble planetari.... Però no dubtem que un món d'«epulons i llàtzers» és una creació que no ha sortit gaire bé a Déu. Per dir-nos-ho va enviar el seu Fill Jesús, que va compartir la taula amb els marginats del seu temps, pobres, dones pecadors i publicans. I per canviar-lo ens va deixar força, vent huracanat, que això és el seu Esperit.

Una Església que visqui i es desvisqui per aquella taula de tots serà una Església dels pobres, i haurà de tornar a Medellín. Així durà a terme la seva missió històrica: l'anunci del regne de Déu. Alguna cosa

ajudarà aquesta tasca per aconseguir també amb la seva missió transcendent: fer present Déu al nostre món. Negativament, evitarà que «per causa nostra es blasfemi el nom de Déu entre les nacions», cosa que sembla ja no ser un problema, ja que poc es preocupen de debò de Déu. I, positivament, serà la millor iniciació al misteri de Déu, Pare i Mare, bondat i tendresa, cap al qual caminem humilment, ja que caminem «en la història». Però caminem també amb goig, per caminar amb els altres «compartint la taula», una única taula per a tots, sense epulons ni llàtzers, sinó de germans i germanes, fills i filles de Déu.



«El meu Cos és Menjar»

Les meves mans, aquestes mans i les Teves mans
fem aquest Gest, compartida
la taula i el destí, com germans.
Les vides en la Teva mort i en la Teva vida.

Units en el pa els molts grans,
anirem aprenent a ser la unida
Ciutat de Déu, Ciutat dels humans.
Menjant-te sabrem ser menjar.

El vi de les seves venes ens provoca.
El pa que ells no tenen ens convoca
a ésser amb Tu el pa de cada dia.

Cridats per la llum de la Teva memòria,
marxem cap al Regne fent Història,
fraterna i subversiva Eucaristia.

Pere Casaldàliga